

5. Куненко Л.О. Грецький чинник в історії розвитку української культури та його вплив на формування гармонійної особистості / Л.О. Куненко // Наукові записки : [збірник наукових статей] М-во освіти і науки, молоді та спорту України; НПУ імені М.П. Драгоманова; укл. Л.Л. Макаренко. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – Вип. LXXXXVII (97). – С. 119-126.

6. Давньокитайська філософія // Філософія: підручник / С.П. Щерба, О.А. Заглада. – [5-е вид.]. – К.: Кондор, 2011. – С. 36-43. (548 с.)

7. Пискунов А.И. Школьное дело и зарождение педагогической мысли в Древнем и средневековом Китае // История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в.: учеб. пособ. для пед. учебн. заведений / [под ред. акад. РАО Алексея Ивановича Пискунова]. – 2-е изд., испр. и дополн. – М.: ТЦ Сфера, 2005. – С. 40-49. (512 с.)

8. Шевнюк О.Л. Світ і людина в даосько-конфуціанському типі культури // Культурологія: [навчальний посібник] / Шевнюк Олена Леонідівна – К.: Знання-Прес, 2004. – С. 173-177. (353 с.)

9. Щолокова О.П. Художня культура Китаю // Світова художня культура: Від первісного суспільства до початку середньовіччя: навч. посіб. / Щолокова О.П., Шип С.В., Шевнюк О.Л., Семашко О.М. – К.: Вища шк., 2004. – С. 105-109. (175 с.): іл.

УДК 378.016:78.071.2:37.091.39(043.3)

Топчієва І.О.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕВРИСТИЧНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

В статье рассмотрены теоретико-методологические основы применения эвристических методов обучения. Предлагаются подходы, которые обеспечивают эффективность применения эвристических методов обучения в дирижерско-хоровой подготовке будущих учителей музыки.

Ключевые слова: эвристические методы обучения, будущий учитель музыки, самостоятельный поиск путей решения творческих задач.

The article examines the theoretical and methodological basis for the use of heuristic methods. The approaches that ensure the effectiveness of heuristic teaching methods in conducting and choral music training of future teachers.

Keywords: learning heuristics, future music teacher, an independent search for solutions to creative problems.

Новітні реалії сучасності висувають завдання посилення інтелектуально-творчого рівня молодого покоління, зокрема студентської молоді, підготовки генерації нових педагогічних кадрів, здатних до якісного й швидкого освоєння великого об'єму надбань культури, застосування арсеналу нових методів продуктивного мислення. Адже освіта має змінювати акценти, підготовка фахівців фундаментальної якості повинна супроводжуватись створенням умов

для реалізації їх творчого потенціалу, де навчання творчості має стати нормою (В. Андрущенко)[1]. У цьому контексті набуває актуальності підготовка майбутніх учителів музики як різнобічно розвинених універсальних особистостей, носіїв національної культурної спадщини, здатних до трансформації музикознавчих знань, проектування й досягнення оригінальних мистецько-педагогічних результатів.

Діяльність керівника дитячого хорового колективу має творчу природу, котра виявляється в таких характеристиках як образність, емоційність, варіативність, діалогізм, опора на які дозволяє керівнику в процесі роботи з дитячим хоровим колективом мислити на рівні прийняття рішень, створює умови для саморозвитку і самореалізації. Багатофункціональний характер діяльності керівника дитячого хорового колективу вимагатиме від майбутнього вчителя музики оперативного розв'язання творчих завдань, звернення до евристичних методів навчання у пошуку нової дії для досягнення якісного результату. Тому метою статті є висвітлення методологічних основ застосування евристичних методів навчання, як інноваційної технології, у диригентсько-хоровій підготовці майбутніх учителів музики, що ґрунтується на принципах евристики, предметом якої є пошук, відкриття, створення нового.

Маючи глибоке історичне коріння («бесіди» Сократа, «еврика» Архімеда та ін.), термін «евристика», «евристичне рішення» вперше зустрічається в роботах К.Дункера, де акцентується увага на необхідності вивчення як успішної, продуктивної розумової діяльності, так і перебігу обставин, перешкоджаючих її функціонуванню. А.Дистервег порівнює евристичний метод із «повідомлюючим», стимулюючим самодіяльність учнів, шляхом індивідуального мислення і самостійного пошуку.

Осмислення евристики, як науки про творчість, знайшло відображення у працях П.Анохіна, К.Дункера, О.Лука, Ж.Піаже, В.Пушкіна, М.Розет, К. Роджерса, Б.Теплова та ін. На думку вчених поняття «евристика» ототожнює сукупність особистісних механізмів, що сприяють народженню процесів, спрямованих на вирішення творчих завдань на основі самопізнання, розвинення процесів мислення та діяльності, актуалізації мисленнєвих процедур рефлексивного характеру. Об'єкт евристики, як розділу науки про мислення – творча інтелектуальна діяльність, проблематика – прийняття рішень в умовах проблемних ситуацій, пошук нового продукту мислення.

Концептуального осмислення проблема застосування евристичних методів навчання набула знайшло у роботах В.Андреева, Ю.Кулюткіна, О.Ролінської, О.Пехоти, В.Соколова, А.Хуторського та ін. Зокрема, А.Хуторської констатує, що евристичне навчання виступає як вектор самореалізації, самостійних творчих пошуків, розвитку індивідуальних особливостей особистості, створенні нею інноваційної навчальної продукції [10].

На основі використання у диригентсько-хоровій практиці певних методичних підходів (особистісного, діяльнісного, герменевтичного, креативного, акмеологічного) можливо значно вдосконалити продуктивність фахової підготовки майбутнього вчителя музики завдяки застосуванню евристичних методів навчання.

З позиції висвітлення *особистісного підходу* сучасною і актуальною постає концепція Г. Сковороди про самопізнання особистістю «сродних» нахилів і здібностей; про самореалізацію, котра передбачає самовиховання, розвиток творчих здібностей, закладених природою [9]. Методологічні засади особистісного підходу висвітлено у роботах Г.Батіщева, М.Бердяєва, М.Бубера, В.Вернадського, П.Флоренського та ін., де наголошується на необхідності розуміння унікальності та цінності людської особистості «вищої над усе» за В.Вернадським, проголошення космічного призначення людини, її творчого покликання, заклик до самовдосконалення. Реалізація особистісного підходу є актуальною для сучасного стану мистецької освіти (А.Козир, Г.Падалка, В.Ражников, О.Рудницька, В.Шульгіна, О.Щолокова та ін.). Так, змістовне оновлення мистецького навчання Г.Падалка вбачає у «пробудженні» та становленні творчої особистості майбутнього вчителя музики, здібного активно пізнавати, нестандартно мислити, володіти більшим ступенем свободи в процесі професійного самовиявлення [7,108], що відкриває можливості для самовираження й саморозвитку студента, урахування його індивідуально-типологічних особливостей, рівня загальної та музичної ерудиції, фахового самовизначення, амбіційності перспективних спрямувань. Зміст особистісного підходу спрямовує застосування евристичних методів навчання на реалізацію персональних моделей, створення студентами особистісних інновацій, комплексний розвиток якостей, необхідних хоровому диригенту. Стратегія цього завдання, як зазначає Г.Нейгауз, полягає у розкритті шляхів для саморозвитку студента, впровадження нових форм роботи для формування самостійного мислення, самопізнання та уміння домагатися мети, «котрі називають зрілістю...» [6, 147].

Діяльнісний підхід передбачає цілісний розвиток майбутнього вчителя музики як організатора творчого колективу, дослідника й інтерпретатора хорового процесу, цілеспрямованого у пошуку нових граней музичних образів, особистісних комунікативних моделей взаємодії з хоровим колективом та досягненні якісних мистецьких результатів. Оскільки творчість є складовою самодіяльності і одночасно її результат, то у процесі творення виявляється не тільки самовираз сутності особистості, але й її збагачення.

Гармонічна взаємодія самодіяльності, самореалізації і самоствердження студентів у процесі застосування евристичних методів навчання сприяє розкриттю творчої особистості майбутнього учителя музики, ставить його у ситуацію вибору, активізуючи при цьому інтелектуально-пошукові резерви, формуючи навички ціннісного оцінювання творчої ситуації. Інтенсивність та якість результату застосування евристичних методів навчання виявляється у «пробудженні» нових здібностей студентів, переходу на якісно інший рівень саморозвитку, конструювання стратегій цілеформування та реалізації мети диригентсько-хорової діяльності. Сутність такої діяльності полягає у пошуку, відборі шляхів розв'язання диригентсько-хорових завдань, засобів впливу на хоровий колектив, у пошуку власної інтерпретації творів мистецтва та її втілення у звучанні хорового колективу.

Дефініція «евристична діяльність» у рамках діяльнісного підходу передбачає обов'язковість творчої складової у процесі самостійного творчого

«відкриття» і активного оволодіння новим знанням, використання минулого досвіду і здібність виконувати відповідний відбір та обробку інформації, особисте визначення мети та завдань роботи, створення оригінальної власної системи дій, самостійне знаходження методів, прийомів, оригінальних засобів диригентсько-хорової діяльності.

За допомогою *герменевтичного підходу* відбувається «розкріпачення» розумово-мислених процесів для інтелектуального наповнення диригентсько-хорової підготовки студентів, спрямування їх до активного сприйняття, моделювання ситуації переживання і співпереживання, розуміння і «передрозуміння», інтелектуальної гнучкості й варіативності розумових операцій. У зв'язку з цим Г.Падалка зазначає, що «герменевтичний підхід сприяє активізації самостійного художнього мислення майбутніх учителів музики, спонукає до художньої рефлексії, провокує свідомість на творче засвоєння мистецьких явищ» [7, 264].

Концепція евристичного навчання, зауважує П.Каптерев, передбачає перш за все спонукання особистості до самостійного розумового напруження, виконання функції «ангела-охоронця» розуму дитини, а застосування евристичних методів навчання у підготовці майбутніх учителів музики, у рамках дефініції «інтелект-розуміння», дасть змогу спрямовувати студентів до самостійного осмислення якісних характеристик диригентсько-хорового процесу на «лезі інтелектуальних можливостей», формуючи «цілковитих сократиків» (за П.Каптеревим) [4].

У наслідок активного мисленнєвої - пошукового розвитку студентів, герменевтичний підхід до застосування евристичних методів навчання у підготовці майбутніх учителів музики до керівництва дитячими хоровими колективами відкриває шлях до розуміння студентом унікальності кожної мистецької ситуації за допомогою розуміння та підключення глибинних процесів самостійного мислення та активної діяльності – творчої мистецької позиції.

Креативний підхід створює умови для творчого самовираження майбутніх вчителів музики у процесі підготовки до роботи з дитячими хоровими колективами, сприяє виробленню умінь вирішувати навчально-творчі завдання, орієнтуватися в нових умовах, долати труднощі, стимулює розвиток інтересу до художньо-творчої діяльності, оскільки завжди пов'язана з відкриттям нового, перебудовою раніше невідомого. Завдяки впровадженню в навчальний процес цього підходу, відбувається комплексне формування творчої особистості кожного студента на основі власного досвіду, фахового тезаурусу, звернення до інтуїтивної та асоціативно-образної сфер, висування нових творчих ідей, що дозволяє майбутньому вчителю музики застосовувати новаторські форми та знаходити оригінальні нестандартні рішення, удосконалюючи таким чином свою професіограму.

Креативний підхід відкриває шляхи для отримання майбутнім вчителем музики досвіду саморозвитку, що вимагає творчого піднесення, вміння створити творче самопочуття, керування настроєм, емоціями, візуальною складовою. Якщо студент працює з натхненням, то отримує задоволення від процесу, оскільки виявляє себе як творчу індивідуальність, що дозволяє

ефективно використовувати студентом набуті знання та уміння в нових непередбачуваних ситуаціях, конструювати нові моделі взаємодії, готує до нестандартного вирішення диригентсько-хорових завдань.

Визначаючи значимість *акмеологічного підходу* (від давньогрецьк. “акме” - вершина, розквіт, вища точка розвитку, зрілість і “logos” – зміст, розум, пізнання) до застосування евристичних методів навчання у диригентсько-хоровій підготовці студентів доцільно виокремити сутнісні характеристики означеного феномену, а саме: формування фахового тезаурусу; набуття комунікативного досвіду; формування організаційних, сугестивних та перцептивних якостей; толерантної, творчої взаємодії з хоровим колективом; самостійний пошук і досягнення студентами діяльнісно - творчого результату диригентсько-хорової діяльності на основі набутих усвідомлених евристичних методів у рамках головної ідеї акмеології - вивчення “вершин”, вищого ступеню досягнень особистості, сформульованої Б.Ананьєвим [6]. Екстраполяція зазначеної характеристики дозволяє визначити діапазон ціннісних характеристик акмеологічного підходу, а саме: урахування закономірностей розвитку і саморозвитку особистості студента; інтеграція змісту об’єктивних і суб’єктивних факторів, що комплексно спливають на досягнення вершин професійного розвитку; ступінь готовності до творчої самореалізації майбутнього вчителя музики у диригентсько-хоровій діяльності.

З позиції «акме» застосування евристичних методів навчання об’єднує завдання та цілі диригентсько-хорової діяльності, її специфічних особливостей. Активна творча позиція студента у рамках акмеологічного підходу виявить себе в оригінальних прийомах мислення, культурі мовлення, творчому пошуку, генеруванні ідей, нестандартних рішеннях, конструюванні власної системи дії, умілому застосуванні інтелектуального та вольового потенціалу, який втілений за висловом В.Сухомлинського у «мудрій владі» керівника.

Отже, використання вищезазначених підходів до диригентсько-хорової підготовки студентів із застосуванням евристичних методів навчання, дозволить створювати низку нестандартних, варіативних форм роботи, головною ознакою яких є оригінальність, гнучкість, продукування нового, творчий неспокій, потяг самовдосконалення у рамках планетарної парадигми «освіта впродовж життя» [1]. Все залежить від особистої активності студента, передбачає активне самовиховання, саморозвиток, самовдосконалення.

Література

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: Статті, нариси, інтерв’ю/Андрущенко Віктор Петрович: 2-ге вид., допов. – К.: Знання України, 2008. – 819 с., [80] с. іл.
2. Андреев В.И. Эвристика для творческого саморазвития / В.И.Андреев. – Казань, 1994. – 247 с.
3. Деркач А.А. Акмеология в вопросах и ответах: Учебн. пособие / А. А. Деркач, Е.В.Селезнева. – М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2007. – 248 с. – (Серия «Библиотека психолога»).

4. Каптерев П.Ф. Эвристическая форма обучения в народной школе// Антология пед-й мысли России второй половины XIX – нач. XX в. – М.: Педагогика, 1990. – С. 218-221.

5. Козир А.В. Акмеологічний підхід до формування професійної майстерності викладачів мистецьких дисциплін / А.В.Козир // Художньо-освітній простір України в контексті новітньої історії: Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конференції. – К.: «Видавничий Дім Дмитра Бураго», 2007. – С.210-214.

6. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры: записки педагога / Генрих Густавович Нейгауз. – [5-е изд.] – М.: Музыка, 1988. – 238, [2]с.

7. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Галина Микитівна Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.

8. Розет И.М. Что такое эвристика: Кн. Для учащихся. – 2-е изд. , доп. И перераб. – Минск: Народная асвета, 1988. – 168 с.

9. Сковорода Г.С. Байки Харківські. Афоризми. (Упорядник і авт. Передмови Н.О.Батюк. За ред.. О.Р. Мазуркевича. Іл.: В.Д. Чернухи). Х., «Прапор», 1972. – 131 с. з іл.

10. Хуторской А.В. Эвристическое обучение: Теория, методология, практика / Хуторской Андрей Викторович. – М.: Междунар. пед. акад., 1998. – 266 с.

УДК 378.016

Цзяо Лінь

КАТЕГОРІЯ «УЯВЛЕННЯ»: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Стаття посвящена научному обоснованию категории «представления». В исторической последовательности проанализированы и обобщены основные философские подходы к обоснованию данной категории. Изучение основных научных позиций и концепций дало возможность определить, что с философской точки зрения представления – это способность создавать новые чувственные или мыслительные образы в человеческом сознании на основе преобразования полученных от действительности впечатлений. Представители разных философских направлений (идеализм, материализм, моизм, неопозитивизм) единодушны в том, что представления необходимы человеку для приобретения мудрости и познания истины. Они должны приобретаться естественным путем, иметь аксиологическую направленность и быть положительными.

Ключевые слова: представления, философский подход, познание, разум, истина.

Article is devoted to the scientific rationale for the category of "representation". In historical sequence to analyze and summarize the major philosophical approaches to justifying this category . Learning the basic concepts and scientific positions enabled to determine that from a philosophical perspective